Bestaanszekerheid

Bestaanszekerheid is van belang voor de kwaliteit van leven van mensen en de mogelijkheid om deel te nemen in de samenleving. Bij bestaanszekerheid gaat het niet alleen om voldoende inkomen, maar ook om bredere levensbehoeften zoals huisvesting, gezondheid, onderwijs en sociale verbondenheid. Een aanzienlijk deel van de Nederlanders ervaart bestaansonzekerheid, soms puur financieel, maar vaak ook door een combinatie van tekorten op meerdere terreinen.

Toereikendheid en toegankelijkheid van financiële middelen

Basisbehoeften zoals voeding, wonen, energie, en zorg zijn duur voor veel mensen. Betaald werk geeft mensen zekerheid, maar is niet altijd voldoende. Het stelsel van inkomensondersteuning helpt veel mensen, maar is ook complex waardoor het niet iedereen bereikt en niet altijd toereikend is.

D66, GL-PvdA, NSC, PvdD, SP	BBB, CDA, JA21, PVV, VVD
Meer focus op meest kwetsbare groepen	Meer focus op bredere groepen en toeleiding naar werk

Daarbij gaat het vooral om...

- Verhoging minimumloon (**D66, GL-PvdA, NSC, PvdD, SP**)
- Meer werkgelegenheid door minder werkgeverslasten (**BBB, CDA, JA21, PVV, VVD**)
- Ruimer financieel vangnet (**met name GL-PvdA, PvdD, SP**)
- Vereenvoudiging van toeslagen en ander inkomensondersteuning (**alle partijen behalve PVV**)
- Regulering van huurprijzen (**CDA, D66, GL-PvdA, NSC, PvdD, PVV, SP**)
- Lagere vaste lasten zoals voor energie (**alle partijen**)

Aandacht voor niet-financiële levensbehoeften

Er zijn levensbehoeften die niet met een hoger inkomen zijn op te lossen. Bestaanszekerheid gaat niet alleen over voldoende inkomen, maar ook over zaken als een goede gezondheid, betaalbare en duurzame huisvesting, een adequate opleiding en sociale contacten.

Het is positief voor de kwaliteit van leven van mensen dat partijen bestaanszekerheid breder opvatten dan het al dan niet hebben van voldoende geld. Zie bijvoorbeeld Samenleven en Zorg en Ondersteuning voor voorstellen over het bevorderen van sociale contacten en gezondheid. Ook benoemen alle partijen in dit verband heel nadrukkelijk de beschikbaarheid van woningen. Een deel van de partijen zet hierbij vooral in op meer sociale huur (**CDA, D66, GL-Pvda, NSC, PvdD, SP**) en andere meer op middenhuur en woningbezit (**BBB, JA21, PVV, VVD**). Ook zien veel partijen bestaanszekerheid in termen van internationale veiligheid. Op dit vlak zien we onder meer dat alle partijen, uitgezonderd de **PvdD** en **SP**, toezeggen om de nieuwe NAVO-norm in 2035 te willen volgen.

Conclusie

Politieke partijen hebben veel aandacht voor zowel financiële zekerheid van mensen als voor andere basisbehoeften, maar verschillen in aanpak en waar ze nadruk op leggen. Het is positief dat partijen daarbij bestaanszekerheid breder zien dan alleen inkomensbeleid. De voorstellen van de partijen kunnen verschillend uitpakken voor verschillende groepen in de samenleving. Wanneer de lagere kosten onvoldoende terechtkomen bij mensen die dit juist het hardst nodig hebben, zijn maatregelen minder doelmatig om de bestaanszekerheid van de meest kwetsbaren te verbeteren. Als de ongelijkheid daardoor stijgt, kan dit de samenhang in de samenleving onder druk zetten.

- Veel voorstellen komen ten goede aan brede groepen (bijvoorbeeld goedkope energie, vereenvoudiging inkomensmaatregelen), maar bereiken niet altijd degenen die steun het meest nodig hebben.
- Een ruimer vangnet en hogere inkomenszekerheid vergroten bestaanszekerheid, maar verhogen ook de maatschappelijke kosten en kunnen oneerlijk voelen.
- Partijen erkennen het essentieel belang om het grote woningtekort in Nederland aan te pakken.

Zorg en ondersteuning

Gezondheid en mee kunnen doen aan de samenleving zijn belangrijk voor het welbevinden van mensen. Maar de houdbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van de zorg komen steeds meer onder druk te staan. De komende jaren zullen er, mede door de vergrijzing, steeds meer mensen zijn die zorg en ondersteuning nodig hebben. Tegelijkertijd zullen er minder mensen zijn om die zorg te verlenen.

De toegankelijkheid van zorg en ondersteuning

Voor het welbevinden van mensen is het cruciaal dat zij toegang hebben tot zorg en ondersteuning. Toegankelijkheid van zorg betekent dat voorzieningen beschikbaar zijn, maar ook dat de beschikbare ondersteuning mensen vervolgens bereikt. Tegelijkertijd geldt dat maatregelen die toegang tot zorg vergroten, de totale zorgvraag en dus de kosten verder kunnen verhogen.

Er is brede aandacht voor het verbeteren van de toegang. Partijen willen drempels voor de toegang tot zorg verminderen, maar verschillen in hun aanpak, zoals bij de betaalbaarheid.

GL-PvdA, PvdD, PVV, SP	Verlagen of afschaffen van het eigen risico
GL-PvdA, NSC, VVD	Zorgpremie verlagen
D66, GL-PvdA, NSC, PvdD, PVV en SP	Uitbreiden basispakket

De kwaliteit van de zorg en ondersteuning

De kwaliteit van zorg – bijvoorbeeld goede en passende hulp – vergroot het welbevinden van mensen.

Alle partijen willen de kwaliteit van de zorg verbeteren, maar hun aanpak verschilt sterk, bijvoorbeeld via aandacht voor aangrenzende domeinen, of meer samenwerking. Toch blijft van veel voorstellen (zoals het samenvoegen van wetten) onduidelijk of ze echt bijdragen aan zorg die aansluit bij de leefwereld van mensen.

CDA, D66, GL-PvdA, NSC, PvdD, SP, VVD	Zorg in samenhang met schulden, ouderen-huisvesting en sociale problemen
BBB, CDA, D66, GL-PvdA, JA21, NSC, PvdD, VVD	Samenwerking binnen (bijv. huisartsen en medisch specialisten) én tussen domeinen (bijv. huisvesting en schulden).

Welbevinden en belastbaarheid van zorgverleners

De werkdruk voor zorgprofessionals en de druk op mantelzorgers nemen toe.

Alle partijen doen voorstellen om zorgverleners beter te ondersteunen zoals minder administratie, betere arbeidsvoorwaarden en opleidingen. Bijna alle partijen zien technologie daarbij als hulpmiddel. Voor informele zorg, zoals mantelzorg, doen partijen voorstellen voor verlofregelingen, financiële compensatie of respijtzorg. Maatregelen om de vraag naar zorg structureel te verminderen ontbreken en ook die zijn nodig om overbelasting te voorkomen.

GL-PvdA, PvdD, VVD	Verlofregelingen voor combinatie werk en zorg
PVV, SP	Financiële compensatie
CDA, SP	Respijtzorg

Conclusie

Partijen besteden veel aandacht aan zorg en ondersteuning. Er worden maatregelen genoemd die op korte termijn drempels verlagen en kwaliteit verbeteren, maar structurele keuzes om de zorgvraag en -kosten te beperken ontbreken grotendeels. Hierdoor blijft de houdbaarheid van zorg en ondersteuning op de lange termijn onzeker, met gevolgen voor burgers én zorgverleners.

Klimaat en samenleving

Het klimaat in Nederland verandert. Burgers ervaren de verdeling van de kosten van klimaataanpak als oneerlijk en voelen zich onvoldoende gehoord en gezien bij beleidsontwikkeling. De impact van klimaatverandering is bovendien ongelijk: er zijn verschillen in blootstelling aan risico's en sommige groepen, zoals mensen met lagere inkomens of huurders, hebben minder mogelijkheden zich te beschermen tegen gevolgen van hitte, wateroverlast of andere klimaatrisico's dan andere groepen.

Rechtvaardige verdeling van lusten en lasten van klimaatbeleid

Burgers vinden drie principes belangrijk:

1. **de vervuiler betaalt**
2. **verdeling naar draagkracht: rijkere bedrijven of huishoudens dragen meer bij**
3. **bescherming van lagere inkomens**

Het meenemen van deze drie principes (zoals **D66, GL-PvdA, PvdD, SP** ambiëren) kan bijdragen aan ervaren rechtvaardigheid en daarmee aan het vertrouwen van burgers in de overheid.

Andere partijen hebben wel specifieke aandacht voor de bescherming van lagere inkomens (**CDA, PVV**) of voor de betaalbaarheid van de energielasten voor alle burgers (**BBB, JA21, VVD**), maar besteden minder aandacht aan de andere rechtvaardigheidsprincipes. Deze partijen lopen het risico op minder draagvlak voor klimaat- en energiebeleid en meer ervaren onrechtvaardigheid.

Manier waarop burgers betrokken worden bij klimaatbeleid

Het aansluiten bij de waarden, de leefwerelden, de mogelijkheden en zorgen en behoeften van burgers, kan bijdragen aan betere keuzes en beter beleid met meer maatschappelijk draagvlak. Burgerbetrokkenheid is een van de manieren om dat te realiseren.

De meeste partijen spreken zich positief uit over burgerbetrokkenheid, maar de invulling verschilt sterk van partij tot partij.

Wanneer slechts gefragmenteerd wordt ingezet op inspraak (bijvoorbeeld alleen in deelterreinen) kunnen kansen onderbenut blijven. Breder inzetten op burgerbetrokkenheid zou – als dit ertoe leidt dat burgerperspectieven beter worden meegenomen in beleidsontwikkeling – positief kunnen bijdragen aan de effectiviteit en steun voor beleid.

Aandacht voor wat klimaatadaptatie vraagt van mens en maatschappij

Naast fysieke maatregelen, zoals dijken, waterberging en stedelijke vergroening, is aandacht nodig voor de weerbaarheid en het herstelvermogen (veerkracht) van burgers en gemeenschappen, met aandacht voor kwetsbare groepen.

Er is beperkte aandacht voor de sociaal-maatschappelijke kant van een klimaatbestendig Nederland. Denk bijvoorbeeld aan investeren in een sterke sociale infrastructuur, het beschermen van kwetsbare groepen, en het vergroten van risicobewustzijn en paraatheid bij mensen. Daarbij is het belangrijk oog te hebben voor verschillen tussen groepen, aangezien die invloed hebben op hun blootstelling aan risico's en de gevolgen daarvan voor hun kwaliteit van leven. Alleen **NSC** benoemt wel een wat breder pakket aan sociale maatregelen.

Conclusie

Niet alle partijen hebben aandacht voor een rechtvaardige verdeling van lusten en lasten van klimaat- en energiebeleid. De meeste partijen spreken zich positief uit over burgerbetrokkenheid, maar verschillen sterk in de mate waarop zij daar invulling aan geven. Ook is er weinig aandacht voor de sociale en maatschappelijke kant van een klimaatbestendiger Nederland.

Wanneer burgerperspectieven goed mee worden genomen en er aandacht is voor de sociaal-maatschappelijke aspecten van klimaatadaptatie (het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering), kan dit bijdragen aan meer maatschappelijk draagvlak, en voorkomen dat ongelijkheid verder toeneemt.

Asiel en migratie

Migratie is een belangrijk maatschappelijk en politiek thema. Veel mensen hebben zorgen over migratie: deze zou bijdragen aan tekorten op de woningmarkt, de culturele eigenheid van Nederland verminderen en leiden tot minder veiligheid. Tegelijkertijd is migratie nodig voor de arbeidsmarkt, en heeft Nederland de internationale verplichting om vluchtelingen te beschermen.

Meer grip op omvang en samenstelling van de migratie

Het is voor de samenleving van belang dat er meer grip komt op migratie. Een hoog migratiesaldo zet druk op voorzieningen en daarmee op de kwaliteit van leven. Gebrek aan grip leidt bovendien tot onvrede bij burgers. Meer grip op migratie vraagt om sturing van politiek en overheid. Wanneer grip ontbreekt, bijvoorbeeld door geen of weinig effectieve sturing slaat dat negatief neer op zowel de bevolking als op de migranten zelf.

Het vraagstuk van meer grip op migratie neemt bij nagenoeg alle partijen een belangrijke plaats in in hun verkiezingsprogramma's. Wel leggen partijen verschillende prioriteiten: de **SP, GL-PvdA** en **D66** richten zich sterker op arbeidsmigratie. **VVD, BBB, JA21** en de **PVV** richten zich vooral of alleen op asielmigratie. **CDA** en **NSC** nemen een tussenpositie in.

De participatie en leefsituatie van asiel- en arbeidsmigranten

Het vergroten van de participatiekansen van asiel- en arbeidsmigranten is belangrijk voor hun kwaliteit van leven en draagt bij aan de sociale samenhang en het draagvlak voor migratie. Maatregelen die hun werk- en woonomstandigheden verbeteren dragen bij aan de fysieke en mentale gezondheid van arbeidsmigranten en versterkt hun sociale integratie.

	PvdD, GL-PvdA, D66, CDA, SP	NSC, VVD, BBB, JA21, PVV
Visie op sociale samenhang	Nadruk op pluralisme: verscheidenheid bevolking is een gegeven en wordt niet geproblematiseerd. Accent ligt op participatie, bestrijding van discriminatie en verbetering van hun leefsituatie.	Nadruk op culturele homogeniteit: verscheidenheid bevolking zet sociale samenhang onder druk. Accent ligt op verminderen van instroom. Participatie en de leefsituatie krijgen minder aandacht of worden gekoppeld aan strenge eisen. Inperking van het verblijfsrecht.
Arbeidsmigratie	Slechte woon- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten moeten verbeteren.	
Asielmigratie	Opvangperiode asielzoekers is gericht op participatie (taal leren, werken).	Sobere opvang. Aanpak is gericht op beperken migratie en terugkeer.

Conclusie

Bijna alle partijen willen meer grip op migratie. Een deel van de partijen wil vooral en soms zelfs uitsluitend de asielmigratie terugdringen, andere partijen leggen een sterker accent op minder arbeidsmigratie. Bijna alle politieke partijen willen de leefsituatie van arbeidsmigranten verbeteren. Partijen die een strenger migratiebeleid willen, hebben minder aandacht voor het bevorderen van de leefsituatie en participatie van asielmigranten. Restrictief migratiebeleid kan gunstig uitwerken voor vertrouwen tussen een deel van de burgers en de overheid. Tegelijkertijd is het sturen op migratie lastig, onder meer door internationale afspraken. Wanneer beloften niet waargemaakt worden kan dit het lage vertrouwen in de politiek verder aantasten.

Meedoen

Meedoen bevordert de kwaliteit van de samenleving én van het persoonlijke leven. Het biedt zingeving, sociale contacten, ontplooiing en zelfstandigheid. Meer meedoen is nodig op het vlak van betaald werk, leven lang ontwikkelen (LLO), mantelzorg en vrijwilligerswerk. En dat in combinatie met zorg voor kinderen en vrije tijd. Te veel meedoen kan echter leiden tot stress en uitval. Het gaat bij meedoen zowel om méér meedoen als om betere mogelijkheden tot combineren van activiteiten, waarbij het laatste ook het eerste dient.

Meer meedoen

Om meedoen te bevorderen zijn toegankelijkheid en prikkels tot meedoen belangrijk.

JA21 en VVD – sterke focus op economie en arbeidsparticipatie

- Mensen die niet werken stimuleren om betaald werk te doen
- Mensen die in deeltijd werken stimuleren om meer uren te werken, vooral via financiële prikkels

BBB, CDA, D66, NSC en GL/PvdA – focus op brede participatie

- Werk is belangrijk
- Werk combineren met andere vormen van meedoen is belangrijk

SP en PvdD – sterke focus op kwaliteit van leven

- Kortere werkweek ten behoeve van meer tijd voor elkaar en voor zichzelf

Bijna alle partijen zetten in op meer meedoen. Partijen verschillen in de prioritering en de manieren waarop ze dit willen stimuleren.

Betere combineerbaarheid

Om overbelasting te voorkomen moeten betaald werk, LLO, mantelzorg en vrijwilligerswerk goed combineerbaar zijn, ook met zorg voor kinderen en vrije tijd.

JA21 en VVD – sterke focus op economie en arbeidsparticipatie

- Focus op betaald werk
- Minder nadruk op de combinatie van werk met mantelzorg of persoonlijke voorkeuren

BBB, CDA, D66, NSC en GL/PvdA – meer focus op brede participatie

- De combinatie van werk met vooral zorg faciliteren
- Ruimte voor mantelzorgers en ouders o.a. via verlofregelingen en flexibele werktijden
- Aandacht voor gezin, vrijwilligerswerk en vrije tijd

SP en PvdD – sterke focus op kwaliteit van leven

- Betere combineerbaarheid door ruimere verlofregelingen
- Kortere werkweek ten behoeve van betere combineerbaarheid

De meeste partijen benoemen weliswaar ondersteunende maatregelen om combinatiedruk te verminderen, maar er zijn weinig voorstellen voor hoe een werkweek van verschillende activiteiten eruit zou kunnen zien en er wordt nauwelijks ingezet op minder doen.

Conclusie

Bijna alle partijen zetten in op meer meedoen. Waar sommigen betaald werk en economische groei prioriteren, leggen anderen vooral de nadruk op voor elkaar zorgen. Weer anderen pleiten voor de waardering van alle vormen van meedoen. Een deel van de partijen zet in op het verbeteren van de combinatie van betaald werk, zorg, leren en vrijwilligerswerk. Over de hele linie zien we dat de inzet op meer meedoen en combineren vrij vrijblijvend is. Men richt zich vooral op het ondersteunen van mensen en er is weinig oog voor meer fundamentele vragen over de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid, mensen en bedrijven en de vraag welke afruil tussen domeinen de partijen acceptabel vinden.

Democratische rechtsstaat

Democratie geeft burgers invloed op het bestuur; de liberale rechtsstaat beschermt hen tegen machtsmisbruik door de overheid. De democratische rechtsstaat in Nederland staat onder druk: burgerlijke vrijheden, bescherming van minderheden en de mogelijkheden voor tegenmacht nemen af. De democratische rechtsstaat is voor zijn bescherming afhankelijk van een doorleefde rechtsstatelijke cultuur. Hiervoor zijn ten minste twee sporen van belang.

Betere vertegenwoordiging van burgers door de politiek

Betere vertegenwoordiging zorgt ervoor dat beleid beter aansluit bij de opvattingen van burgers en bevordert een gevoel van erkenning en invloed.

Veel partijen willen burgers meer invloed geven. Of dat met de voorgestelde maatregelen lukt, hangt af van hoe de inspraak in de praktijk wordt vormgegeven. Zo is het onder meer van belang dat de groep die meedoet een afspiegeling is van de bevolking en iedereen in het proces gehoord wordt.

Burgers meer invloed geven, bijvoorbeeld:

- via (een correctief bindend) referendum (**GL-PvdA, D66, NSC, SP, PvdD, PVV en JA21**)
- via burgerfora (**D66 en PvdD**)
- door het kiesstelsel aan te passen (**D66, NSC**) en het kiesrecht uit te breiden (**D66, GL-PvdA, PvdD en SP** willen bijvoorbeeld stemrecht vanaf 16 jaar)

Versterking rechtsstatelijke cultuur in de samenleving

Voor een rechtsstatelijk cultuur is ten eerste nodig dat de liberale rechtsstaat wordt beschermd, maar ook dat mensen begrijpen waarom dat belangrijk is.

Partijen verschillen in hun invulling van de rechtsstaat en de bedreigingen die zij aanwijzen, en daarmee in hun bijdrage aan een rechtsstatelijke cultuur.

De rechtsstaat als liberale rechtsstaat

- moet worden beschermd tegen politieke ondermijning (**CDA, D66, GL-PvdA, NSC, PvdD**)
- moet worden beschermd tegen overheidsfalen (**SP**)
- nut en noodzaak liberale rechtsstaat zijn beargumenteerd in de programma's (**CDA, GL-PvdA, PvdD**)

De rechtsstaat als rechtsorde

- moet worden beschermd tegen intolerante waarden vanuit Islam (**BBB, JA21, PVV, VVD**)
- moet worden beschermd tegen buitenlandse inmenging (**BBB, CDA, D66, GL-PvdA, JA21, NSC, PvdD, SP, VVD**)
- moet worden beschermd tegen criminele ondermijning (**CDA, GL-PvdA, JA21, NSC, VVD**)

Conclusie

Veel politieke partijen doen voorstellen voor verbetering van vertegenwoordiging en burgerinspraak, maar vaak zonder een samenhangend verhaal over inclusiviteit en evenredigheid. Over de rechtsstaat uiten veel partijen hun zorgen, maar onder de rechtsstaat verstaan ze niet hetzelfde.

De meeste partijen richten zich op versterking van de liberale rechtsstaat. Van hen lichten sommige het belang ervan ook toe. Enkele andere partijen richten zich alleen op de rechtsorde.

Samenleven

De meeste Nederlanders voelen zich verbonden met hun omgeving en nemen actief deel aan de samenleving. Toch zijn er grote zorgen over ervaren verharding, tegenstellingen en discriminatie. Snelle veranderingen door migratie en digitalisering stellen het sociale weefsel van Nederland op de proef terwijl die juist essentieel is voor vertrouwen, solidariteit en maatschappelijke veerkracht. Voor goed samenleven zijn drie voorwaarden van belang:

Ontmoeting, ook buiten de eigen kring

Voor samenleven is ontmoeting, ook buiten de eigen kring, van belang. Zonder gemengde leefwerelden blijven bubbels bestaan en groeien tegenstellingen.

Alle partijen hechten in zekere mate belang aan ontmoetingen en samenwerking tussen buurtgenoten. Vooral voor partijen die solidariteit als kern zien, is ook overbruggend contact belangrijk. Partijen die de lokale gemeenschap centraal stellen, hechten ook veel belang aan het bevorderen van ontmoetingen, maar dan niet zozeer gericht op het contact buiten de eigen kring.

Tegengaan van discriminatie en uitsluiting

Discriminatie en uitsluiting ondermijnen vertrouwen en cohesie.

Het tegengaan van discriminatie en uitsluiting is vooral belangrijk voor partijen die individuele rechten en solidariteit centraal stellen. Bijna alle partijen zeggen zich hard te maken tegen antisemitisme en vrouwenonderdrukking. Met name de partijen die de Nederlandse cultuur centraal stellen zetten minder in op een breder antidiscriminatiebeleid. Sommige partijen zijn selectief in het benoemen van discriminatie en/of doen voorstellen die discriminerend van aard zijn.

Gedeelde identiteiten en cultuur

Gedeelde identiteiten en cultuur zijn nodig om verschillen te overstijgen en solidariteit te bevorderen. Dit kan bijvoorbeeld via gedeelde taal, cultuur, publieke media, burgerschapsonderwijs, maar moet inclusief blijven om geen groepen uit te sluiten.

De Nederlandse taal is voor bijna alle partijen belangrijk. De meeste van de partijen vinden dat cultuur- en mediabeleid pluriform moet zijn, maar tegelijkertijd zijn er grote tegenstellingen rond culturele diversiteitsthema's. Ook het burgerschapsonderwijs is voor bijna alle partijen van belang, maar over de inhoud van dat onderwijs zijn de meningen verdeeld.

Partijen bekijken het samenleven vanuit verschillende visies

Centraal stellen van Nederlandse cultuur – PVV, JA21, VVD, deels BBB en NSC
- Nadruk op gedeelde Nederlandse identiteit, normen en waarden
- Migratie, islam en onvoldoende integratie worden als grootste bedreigingen gezien
- Deze visie zien we terug in veel aandacht voor antisemitisme en homohaat, weinig voor racisme of discriminatie van moslims

Individuele rechten - D66, deels VVD
- Focus op bescherming van individuele rechten en gelijke kansen

Solidariteit – GL-PvdA, SP, PvdD, deels CDA en **D66**
- Nadruk op gelijke kansen, bestrijden van ongelijkheid en discriminatie
- Deze visie zien we terug in aandacht voor ontmoeting en kansengelijkheid bevorderen via gemengde buurten, brede brugklassen en inclusiever onderwijs

Lokale gemeenschap – CDA, BBB, NSC, deels GL-PvdA, SP, PvdD
- Sociale cohesie komt voort uit buurten, verenigingen, noaberschap
- Zorgen over individualisering, afname voorzieningen en polarisatie

Conclusie

De meeste politieke partijen willen de sociale samenhang in Nederland versterken, maar gaan daarbij uit van verschillende visies op het samenleven. Voor een deel kunnen deze visies van het samenleven naast elkaar bestaan en vullen ze elkaar ook aan. Voor een ander deel staan ze haaks op elkaar. De samenleving is divers en daarom is het van waarde om in sociale samenhang te investeren en polarisatie, uitsluiting en tegenstellingen tegen te gaan. Het maakt een samenleving weerbaarder, en draagt bij aan het welzijn van mensen. Dit zien we niet terug bij alle partijen.